

Publiek kijkt mee bij bedoeeking panorama

Een extra doek van nylon moet het reusachtige, uit 1881 daterende 'Gezicht op Scheveningen' van Mesdag voor het verval behoeden. In Delft worden al een jaar lang proeven genomen, die tot nieuwe technieken hebben geleid.

Den Haag – De restauratie van het Panorama Mesdag gaat een nieuwe fase in. Het 1800 m² grote schilderij zal de komende maanden aan de hele achterkant worden voorzien van een nylon doek. Tijdens de restauratiewerkzaamheden blijft Panorama Mesdag geopend voor het publiek. Sterker nog, de bezoekers – jaarlijks zo'n 150.000 – kunnen de technische hoogstandjes als het even meezit van nabij meebeleven. Al bij het eeuwfeest van het panorama in 1981 werd be-

sloten het schilderij grondig te restaureren. Dat was noodzakelijk wegens de toestand van het doek, dat op den duur naar beneden zou komen als aan het verval geen halt werd toegeroepen. Met de bedoeiking en een aantal andere technische ingrepen kan Mesdags 'Gezicht op Scheveningen' tot ver de in volgende eeuw worden behouden. Het schilderij in de Zeestraat is het enige grote panorama uit de 19de eeuw dat in Nederland is overgebleven. Over de hele wereld zijn er nog zo'n twintig. Den Haag telde ooit twee panorama's (ook een aan het Bezui-

denhout), er waren er twee in Amsterdam (een ervan bij Artis) en er stond een exemplaar in Rotterdam.

Mesdags 'Gezicht op Scheveningen', waar overigens ook de jonge Breitner aan heeft meegewerkt, verhuisde acht jaar na de opening van het panorama aan de Zeestraat voor twee jaar naar Amsterdam.

Financiering

Bij het aantreden van drs. H. van der Donk in 1989 als nieuwe directeur waren de voorbereidingen voor de restauratie al begonnen. De lift en de steigers waren er en, belangrijker, de bodem voor de financiering was gelegd. De totale operatie kost zeven miljoen gulden. Bijdragen kwamen onder meer van de Bank van Nederlandse Gemeenten en het Anjerfonds. Ook kwam er geld van WVC in

het kader van het Deltaplan voor cultuurbehoud. Eind 1995 moet het hele project zijn afgerond.

De restauratie omvat niet alleen de bedoeiking. Van groot belang is ook het aanbrenge van een klimaatbeheersingssysteem, dat in samenwerking met TNO is ontwikkeld. De door een computer bediende klimaatregeling functioneert inmiddels, waardoor extreme temperaturen ('s zomers werd het soms 50°C) tot het verleden behoren. Om in de winter de temperatuur op peil te houden zijn onder het strandzand verwarmingsbuizen aangelegd. Ook zijn bij het dak rolgordijnen aangebracht, zodat het zonlicht niet langer rechstreeks op het schilderij kan schijnen. De bedoeiking, die als het meezit dit jaar klaar is, heet een technisch hoogstandje. Nooit

eerder is een dergelijk groot schilderij ter plekke van een extra doek is voorzien. Het panorama van 120 bij 15 meter weegt vier ton.

Aan de Technische Universiteit Delft zijn al een jaar lang proeven aan de gang. Tijdens die experimenten bleek onder meer dat het vacuümraam, dat werd gebruikt om de doeken op elkaar vast te zuigen, een afdruk achterliet. De techniek moest worden aangepast.

Ook zijn proeven gedaan met de lijm. Het materiaal dat gewoonlijk voor bedoeikingen wordt gebruikt, bleek niet milieuvriendelijk te zijn. Omdat Panorama Mesdag tijdens de ingreep open blijft, moest een middel worden gevonden dat niet schadelijk zou zijn. Die lijmsort is gevonden.